

השכר

השכר הממוצע¹ לשעת עבודה רגילה היה גבוה ב־1961 ב־10 אחוזים, בקירוב, לעומת 1960. שיעור גידול זה כפול מן הממוצע בשלוש השנים הקודמות, 1958 עד 1960 (ראה לוח ט'־1). ההכנסה הממוצעת לשכיר עלתה בשיעור גבוה יותר — כ־11 אחוזים — והגיעה ל־305 ל"י² לחודש. ההפרש בין שיעור הגידול בשכר הממוצע לבין שיעור הגידול בהכנסה הממוצעת נובע משינוי במספר הממוצע של שעות עבודה לשכיר. כשני שלישים מהעלייה בשכר הממוצע לשעת עבודה רגילה נובעים מהמקדמות, שניתנו

לוח ט'־1

העלייה בשכר הנומינלי לשעת עבודה רגילה, לפי ענפי המשק*, 1955 עד 1961

(אחוזים)

הענף	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
החקלאות	—	10.0	6.0	6.0	4.0	2.0	12.0
התעשייה והמלאכה	12.0	14.0	11.0	4.0	4.0	3.5	9.0
הבנייה והעבודות הציבוריות	9.0	12.0	9.0	4.0	4.0	3.5	14.0
התחבורה והאחסנה	—	—	—	5.0	3.0	3.0	6.0
המסחר והפינאנסים	—	—	—	—	3.0	3.0	9.0
השירותים הציבוריים	10.0	13.6	6.0	7.0	8.5	8.0	11.0
השירותים האישיים	—	—	—	—	2.5	3.0	6.0
כל הענפים	10.6	13.0	8.2	5.3	4.9	4.5	10.0

הסימן "—" פירושו: העדר נתונים.

* הנדרת ענפי המשק בפרק זה היא לפי סיווג משרד העבודה הבינלאומי (International Standard Industrial Classification) להבדיל מהסיווג בפרק ב', "המקורות השימושים וההכנסות", כלולים כאן כל שירותי הבריאות, החינוך והסעד, הן אלה חשייכים לסקטור הפרטי והן אלה חשייכים לסקטור הציבורי, כענף השירותים הציבוריים.

המקור: בנק ישראל.

¹ של כלל העובדים בשכר ומשכורת במשק, להוציא את חברי הקואופרטיבים ואת המשרתים בצבא.
² סך התשלומים שמקבל העובד השכיר תמורת עבודתו; כלולים בו התשלומים בעד שעות רגילות ובעד שעות נוספות, הפרמיות, המענקים, הפרשי השכר והמקדמות. בניגוד לשנים קודמות, כלול השנה בהכנסה גם התשלום עבור ימי העדרות (חופשה, מחלה וכדומה), אך לא יתר התשלומים הנלווים.

השכירים, לפי ענפי המשק*, 1960 ו-1961

הענף	מספר השכירים (אלפים)		העלייה מ-1960 ל-1961		אחוז השכירים מכלל המועסקים בענף	
	1960	1961	אלפים	אחוזים	1960	1961
החקלאות	45.5	45.5	—	—	37.9	37.3
התעשייה והמלאכה	122.0	137.0	15.0	12.3	74.8	77.0
הבנייה והעבודות הציבוריות	46.0	48.5	2.5	5.4	70.8	71.3
החשמל, המים והשירותים הסינטאריים	15.0	15.0	—	—	93.8	93.8
התחבורה והאחסנה	27.1	28.5	1.4	5.2	61.6	62.0
המסחר והפינאנסים	42.4	44.0	1.6	3.8	49.3	50.0
השירותים הציבוריים	139.0	145.5	6.5	4.7	90.3	90.4
השירותים האישיים	28.0	31.0	3.0	10.7	51.9	55.4
כל הענפים	465.0	495.0	30.0	6.5	66.2	67.3

* ראה התפלגות המועסקים, לפי ענפי המשק, בלוח ח"ב.
ח מ ק ז ר: חלשכת המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

לעובדים בשירותים הציבוריים ולעובדים אקדמאיים¹, ומהעלאות בשכר היסוד ובתוספות הוותק והמשפחה ביתר הענפים. השליש הנותר נובע כמעט כולו מהגדלת תוספת היוקר ב-1961 לעומת 1960 (ראה סעיף 2 להלן).

מאחר שמדד המחירים לצרכן היה גבוה ב-1961 ב-6.7 אחוזים לעומת 1960, עלתה ההכנסה הריאלית הממוצעת לשכיר בשנה הנסקרת ב-4.1 אחוזים². ההכנסה הריאלית הפנויה³ עלתה בשיעור נמוך יותר, בעיקר בגלל הגדלת שיעורי הניכויים לביטוח הלאומי והנהגת "מלווה הקליטה".

ההכנסה הממוצעת למשפחה עלתה בשיעור גבוה במקצת מאשר ההכנסה הממוצעת לשכיר, שכן גם השנה נמשכה המגמה של עלייה מתונה במספר הממוצע של מפרנסים למשפחה. סך תשלומי השכר במשק עלה ב-1961 ב-19 אחוזים בקירוב — שיעור כפול מאשר ב-1960 — והסתכם ב-2,114 מיליון ל"י. גידול זה הוא פרי צירוף של שלושה גורמים: (א) עלייה של 6.5 אחוזים במספר השכירים; (ב) עלייה של 11 אחוזים בהכנסה הממוצעת לשכיר; (ג) עלייה של פחות מאחוז אחד בשיעורי התשלומים הנלווים.

בתחילת שנת 1961 פג תוקפם של רוב הסכמי העבודה הדו-שנתיים במשק, כמעט בכל ההסכמים החדשים נכללו העלאות בתעריפי שכר היסוד, ובמקרים רבים — גם בתעריפי תוספות

¹ על חשבון הטבות שכר שנקבעו סופית רק בתחילת 1962.

² שיעור העלייה בהכנסה הריאלית נתקבל על ידי חילוק מדד ההכנסה הנומינאלית ב-1961 במדד המחירים הממוצע של אותה שנה — $104.1 = 106.7 : 111.1$. הבסיס למדדים הוא הממוצע ב-1960.

³ ההכנסה לאחר ניכוי התשלומים למס הכנסה, לרבות מלווה קליטה, ולביטוח הלאומי.

התפלגות השכירים, ההכנסה הנומינלית הממוצעת וסך תשלומי השכר, לפי ענפי המשק, 1960 ו-1961

הענף *	השכירים בענף, באחוזים מכלל השכירים		סך תשלומי השכר, לרבות התשלומים הנלווים		אחוז העלייה או הירידה (-) לעומת 1960		ההכנסה החודשית הנומינלית לשכיר (ל"י)		סך תשלומי השכר בענף, באחוזים מכלל תשלומי השכר במשק	
	1960	1961	1960	1961	בהכנסה הריאלית	בהכנסה הנומינלית	1960	1961	1960	1961
החקלאות	9.8	9.2	165	175	6.0	-0.7	99	105	6.5	5.6
התעשייה והמלאכה	26.2	27.7	270	295	9.3	2.4	466	574	23.3	26.2
הבנייה והעבודות הציבוריות	9.9	9.8	275	345	25.0	17.2	173	228	32.4	9.7
החשמל, המים והשירותים הסניטאריים	3.2	3.0	345	390	14.0	6.8	73	83	14.5	4.1
התחבורה והאחסנה	5.8	5.7	320	325	1.6	-4.5	116	124	7.3	6.5
המסחר והפינאנסים	9.1	8.9	260	285	9.6	2.7	143	163	14.3	8.0
השירותים הציבוריים	30.0	29.4	320	360	12.0	5.0	646	760	17.7	36.3
השירותים האישיים	6.0	6.3	180	190	6.2	-0.5	64	76	18.1	3.6
כל הענפים	100.0	100.0	275	305	11.1	4.1	1,778	2,114	18.9	100.0

* ראה הערה ללוח ט"ו
הערה כללית: מספרי ההכנסה מעוגלים ל"י הלי הקרובות. האחוזים חושבו על-סמך מספרים כלתי מעוגלים. ההבדלים בין נתוני ההכנסה כלוח זה ובין הנתונים, המובאים בדו"ח בנק ישראל 1960, נובעים מערכון המספרים ומשינוי בהגדרת ההכנסה. כלוח זה נכללו בהכנסה גם התשלומים עבור ימי העדרות (חג, חופשה וכדומה).

המשפחה והוותק. הטבות השכר, שנכללו בהסכמי העבודה החדשים, פעלו להגדלת ההפרשיות בשכר בין בעלי הדרגות הגבוהות לבעלי הדרגות הנמוכות, ובכך היה בהם משום המשך למגמה המציינת את ארבע-חמש השנים האחרונות.

חידוש הסכמי העבודה בענף השירותים הציבוריים היה כרוך, בדרך כלל, במשאומתן ממושך ואף בשביתות, ב"ימי העדרות" ובאימוי שביתה. המשאומתן התנהל עם כל קבוצה מקצועית בנפרד, וברוב המקרים נסתיים רק בתחילת 1962. הכבידו על המשאומתן דרישותיהם של ארגוני עובדים מסוימים, שהממשלה תכבד את התחייבותה בדבר שמירת ההפרשיות בין שכרם לבין השכר של קבוצות מקצועיות אחרות. הסתדרות המהנדסים דרשה, למשל, שמירה קפדנית על ההפרשיות שהיתה קיימת באפריל 1958¹ בין ההכנסה הכוללת של המהנדסים לבין זו של חמישה מקצועות אחרים². העקרון של שמירה על הפרשיות קבועה בין מקצועות שונים, כפי שהוסכם עליו במשאומתן על הסכמי השכר החדשים, מתעלם לחלוטין מהשפעתם של גורמי ההיצע והביקוש לעובדים על רמת השכר.

מכלל הגידול של 32 אלף במספר המועסקים ב-1961, מהווים השכירים 30 אלף. כתוצאה מכך גדל חלקם של השכירים בכלל המועסקים במשק מ-66.2 אחוזים ב-1960 ל-67.3 אחוזים ב-1961. שינויים קלים בלבד חלו בגודלן המוחלט של יתר הקבוצות: העצמאים, המעבידים, חברי הקואופרטיבים, חברי הקיבוצים ובני משפחה העובדים ללא תשלום.

מבחינת אחוז העבודה השכירה בתוך כלל התעסוקה יש הבדלים ניכרים בין ענפי המשק השונים (ראה לוח ט"ז). כ-80 אחוזים מהגידול במספר השכירים בשנה הנסקרת עלו בחלקם של ענפים שבהם גבוה יחסית חלקם של השכירים בכלל התעסוקה: התעשייה, הבנייה והשירותים הציבוריים. כמו-כן חל גידול במספר השכירים בענף השירותים האישיים.

1. השכר בענפי המשק

(א) החקלאות

השכר היומי הממוצע³ בחקלאות היה גבוה ב-1961 ב-12 אחוזים לעומת 1960, והגיע ל-8.3 ל"י, בקירוב, לעומת 7.4 ל"י ליום ב-1960. עיקר הגידול נבע מהעלאות בתעריפי שכר היסוד לכל העובדים, פרט לעובדי ענף ההדרים, ומהעלאות בתעריפי תוספות הוותק והמשפחה לכל העובדים הקבועים. רק כרבע מהגידול נבע מהגדלת תוספת היוקר ב-1961.

ההכנסה הממוצעת לשכיר גדלה בשיעור מתון יותר — כ-6 אחוזים, והגיעה ב-1961 ל-175 ל"י⁴ לחודש, בקירוב. ההפרש בין שיעור הגידול בשכר היומי לבין שיעור הגידול בהכנסה הממוצעת נובע מהירידה במספר הממוצע של ימי עבודה לשכיר. ב-1961 ירד המספר הממוצע של ימי עבודה לשכיר תוך יציבות יחסית במספר השכירים בענף. ירידה זו היא תוצאה מצמצום היקף העבודות היוזמות, מהגברת תהליך המיכון, בעיקר בענף הכותנה, ומירידת יבולי הירקות וההדרים — ענפים שבהם רב משקל העבודה השכירה.

בשנה הנסקרת נמשכה המגמה של עליית אחוז העובדים הבלתי מאורגנים, בעיקר מבני המיעוטים, בכלל התעסוקה בענף זה; עובדים אלה מקבלים, בדרך כלל, שכר הנמוך מתעריפי האיגוד המקצועי, וברוב המקרים אינם נהנים מתשלומים גלויים.

¹ מועד תחולת הסכם העבודה הקודם של המהנדסים.

² עובדי מדינה מינהליים, פועלי ייצור בתעשייה, פועלי בניין, סטנאים ומנהלי עבודה.

³ השכר הנקוב ליום עבודה בן שמונה שעות, להוציא את התשלומים הנלווים.

⁴ לרבות תשלום בעד ימי העדרות, ולהוציא את יתר התשלומים הנלווים.

(ב) התעשייה

השכר היומי הממוצע¹ בתעשייה עלה ב-1961 ב-9 אחוזים לעומת 1960, והגיע ל-11.2 ל"י, בקירוב. מאחר שלא חל שינוי במספר הממוצע של שעות עבודה לשכיר, עלתה ההכנסה הממוצעת לשכיר בשיעור דומה, והגיעה בשנה הנסקרת ל-295 ל"י² לחודש.

מבחינת ההכנסה לשעת עבודה יש הבדלים ניכרים בין ענפי המשנה השונים: ההכנסה לשעת עבודה נעה בין 0.98 ל"י, בענף ההלבשה, ל-1.88 ל"י, בענף המכרות והמחצבים³. ההבדלים נעוצים בשוני בהרכב העובדים, הן מבחינת המין והן מבחינת הרמה המקצועית. כן משפיעה כאן מידת ההתארגנות של השכירים במסגרת איגודים מקצועיים.

למעלה ממחצית העלייה בהכנסה הממוצעת לשכיר, בענף זה, נובעת משינוי תעריפי שכר היסוד ותעריפי תוספות הוותק והמשפחה עם חתימת הסכמי העבודה החדשים. פחות ממחצית העלייה נובעת מהגדלת תוספת היוקר.

(ג) הבנייה

בענף הבנייה עלתה ההכנסה הממוצעת לשכיר ב-25 אחוזים — שיעור גבוה פי שניים מהממוצע במשק ככלל — והגיעה ל-345 ל"י² לחודש, בקירוב. השכר היומי הממוצע¹ עלה ב-14 אחוזים, מ-13.20 ל"י ל-15.05 ל"י, כתוצאה מהעלאות בתעריפי השכר, מגידול בתשלומים שמעל לתעריפי השכר הרשמיים ומהגדלת תוספת היוקר. בד בבד עם עליית השכר חל גידול ניכר הן במספר ימי העבודה לעובד והן בממוצע שעות העבודה ליום.

בתקופה של התחרות בין הענפים השונים על השגת עובדים, מחייבים תנאי העבודה המיוחדים לענף זה — חוסר היציבות, הקשיים הפיזיים וכדומה — עלייה תלולה ברמת השכר לעומת ענפים אחרים על מנת לספק את הביקוש המוגבר לעובדים⁴.

(ד) השירותים הציבוריים

בענף השירותים הציבוריים עלתה ההכנסה הממוצעת לשכיר ב-1961 ב-12 אחוזים והגיעה ל-360 ל"י² לחודש, בקירוב, לעומת 320 ל"י ב-1960. גידול זה הוא פרי שלושה גורמים: (א) כשליש נובע מהגדלת תוספת היוקר; (ב) כשליש — מ"זחילת השכר"⁵ (בעיקר העלאות בדרגה); (ג) השליש הנותר — מהתוספות לשכר המורים ומהמקדמות שניתנו לכל העובדים האקדמאיים, לכל עובדי המדינה, ולמרבית העובדים האחרים בענף השירותים הציבוריים ערב הבחירות לכנסת החמישית. המקדמות ניתנו על חשבון תיקוני שכר, שעתידיים היו להיקבע במועד מאוחר יותר, עם סיום המשא-ומתן על חידוש הסכמי העבודה שתוקפם פג ב-1960 וב-1961.

כמעט בכל ההסכמים החדשים עם קבוצות מקצועיות נכללו הטבות שכר על פי עקרון העומד בסתירה לכל מבנה תקין של מנגנון: נקבעו הסדרי קבע של העלאות אוטומטיות בדרגה,

¹ השכר הנקוב ליום עבודה בן שמונה שעות, להוציא את התשלומים הנלווים.

² לרבות תשלום בעד ימי העדרות, ולהוציא את יתר התשלומים הנלווים.

³ הנתונים מתייחסים לפועלי הייצור בלבד. החישוב נעשה עליידי חילוק סך הכנסות העובדים, לרבות תשלומים בעד שעות נוספות, פרמיות וכו', במספר שעות העבודה. הנתונים מתקבלים מתוך מדיד השכר בתעשייה, של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

⁴ בו בזמן שבתעשייה עלה מספר השכירים ב-12.3 אחוזים, תוך עליית שכר של 9 אחוזים, עלה מספר השכירים בענף הבנייה בשיעור של 5.4 אחוזים תוך עליית שכר של 14 אחוזים.

⁵ ראה דו"ח בנק ישראל, 1960, עמ' 81.

עובדי המדינה*, לפי שכר היסוד החדש**, 1958 עד 1961

(אחוזים מצטברים)

(ב' 31 במארס)

האחוז מכלל עובדי המדינה				השכר (ל"י)
1961	1960	1959	1958	
1.0	0.9	0.7	0.6	יותר מ-570
3.7	3.5	2.2	1.9	" מ-485
8.0	7.4	5.1	4.0	" מ-410
14.6	13.6	9.8	8.4	" מ-350
23.9	22.1	17.3	10.6	" מ-295
45.8	42.9	35.4	22.6	" מ-250
90.5	89.1	86.2	81.0	" מ-195
100.0	100.0	100.0	100.0	" מ-155

* עובדי המדינה מדרגים ברירונ המינהלי הכללי, בדירונ הפועלים ובדירונים המקצועיים, בכלל זה — עובדים המועסקים לפי הרשאה לשעה ולפי חוקים מיוחדים. לא נכללו כאן מורים, שוטרים וסוחרים.

** שכר היסוד הישן בצירוף תוספת היוקר הישנה (ללא תוספות ותק ומשפחה).
ח מ כ ו ר : נציבות שירות המדינה.

לפי הוותק המקצועי של העובד, וללא קשר לתפקיד המוטל עליו או ליכולתו, כושרו, או התקדמותו בעבודה.¹

תעריפי שכר היסוד הנוכחיים, של עובדי המדינה ושל מרבית העובדים האחרים בענף השירותים הציבוריים, נשארו כמעט ללא שינוי מאז 1955. ואף על פי כן עלתה ההכנסה הממוצעת לעובד מאז 1958 ב' 35 אחוזים — בעיקר כתוצאה מהעלאות בדרגה, בין אוטומטיות ובין בעקבות שינוי בהגדרת התפקידים, וכתוצאה מהעלאות שכר מוסזות בצורת תוספות שונות, כגון תשלום עבור שעות נוספות, עבור ספרות מקצועית וכו'. להעלאות בדרגה היתה השפעה מקפת על התפלגות עובדי המדינה לפי רמות השכר (ראה לוח ט' 4).² בעוד שב-1958 קיבלו רק כעשרה אחוזים מן העובדים שכר יסוד של 295 ל"י ומעלה, נמנו ב' 1961 כבר כרבע מן העובדים עם קבוצת שכר זו. ב' 1958 קיבלו כ' 23 אחוזים מכל העובדים שכר יסוד חודשי של 250 ל"י ומעלה, ועד 1961 הוכפל משקלה של קבוצה זו עד 46 אחוזים מכלל העובדים.

(ה) הענפים האחרים

ההכנסה הממוצעת בענף התחבורה עמדה ב' 1961 על 325 ל"י³ לחודש, בקירוב — גידול של 1.6 אחוזים לעומת 1960. זהו שיעור הגידול הנמוך ביותר בין כל ענפי המשק, והוא נעוץ

¹ בהסכם העבודה שנחתם בין הממשלה והמחלקה לעובד האקדמאי של ההסתדרות נקבע, בין היתר, ש"מהנדס יתקדם במשך 6 שנים עד דרגה ד', בכל אחת מהדרגות ח' וז' לא ישהה יותר משנה אחת ובכל אחת מהדרגות ו' וז' לא ישהה יותר משתי שנים. מהנדס יועלה לדרגה ג' אחרי ששירת חמש שנים לפחות בדרגה ד', בתנאי שהינו בעל ותק מקצועי מוכר של לא פחות מאחת-עשרה שנה".

² לוח זה אינו משקף את מלוא העלייה, שכן לא נכללו בו ההעלאות הרטרואקטיביות בדרגה, שעליהן הוסכם בתחילת 1962.

³ לרבות תשלום בעד ימי העדרות, ולהוציא את יתר התשלומים הנלווים.

בירידה במספר הממוצע של שעות עבודה לשכיר, בעיקר בהובלה בדרכים ובשירותי הנמלים והאחסנה, ובשינויים בהרכב המקצועי של השכירים בענף.¹

בענף המסחר והפינאנסים עלתה ההכנסה הממוצעת לשכיר ב־1961 ב־9.6 אחוזים והגיעה ל־285 ל"י לחודש. שיעור העלייה בהכנסה הממוצעת בענפי הבנקאות והפינאנסים היה דומה לזה שבענף המסחר, וכך נשארה בעינה ההפרשות הרבה ברמות ההכנסה הממוצעת בין ענפי המשנה השונים.

בענף השירותים האישיים עלתה ההכנסה הממוצעת לשכיר ב־1961 ב־6.2 אחוזים והגיעה ל־190 ל"י² לחודש. רמת ההכנסה הנמוכה יחסית בענף זה נובעת מהאחוז הגבוה של נשים העובדות בענף, בעיקר עבודה חלקית. ההכנסה הנמוכה משקפת גם את היקפה הרב של העבודה הבלתי מאורגנת בענף זה — אשר לאחרונה חלה בו התרחבות, עם כניסתם של עובדים רבים מבני המיעוטים.

2. תוספת היוקר

בסוף 1960 פג תוקפו של ההסכם הדו־שנתי בין ההסתדרות הכללית והתאחדות בעלי התעשייה³ בדבר תשלום תוספת היוקר. הסכם תוספת היוקר לשנים 1961 ו־1962 טרם נחתם בגלל שאלה אחת, שנשארה שנויה במחלוקת: התאחדות בעלי התעשייה דרשה ששינויים בשיעור תוספת היוקר יחולו לכל היותר אחת לשנה, על יסוד המדד הממוצע של 12 החודשים הקודמים; ואילו ההסתדרות עמדה על המשך הנהוג הקיים, אשר לפיו ניתן לשנות את השיעור פעמיים בשנה, אם מידת ההתייקרות מחייבת זאת.⁴

בעת המשא ומתן הסכימו שני הצדדים על עקרונות חדשים, העשויים להביא לפישוט ניכר בדרכי החישוב של שיעור תוספת היוקר ולמניעת השפעתן של תנודות מחירים עונתיות — מקריות או מכוונות — על מדידת ההתייקרות:

(1) "ההתייקרות" לא תימדד עוד לפי ההפרש בין רמות מדד המחירים לצרכן בחודשים קבועים מסוימים — יוני ודצמבר של כל שנה — אלא על יסוד מדד ממוצע.

(2) מידת ההתייקרות, שתחייב העלאה בשיעור תוספת היוקר, תהיה עלייה של שלושה אחוזים במדד הממוצע לעומת המדד, אשר לפיו נקבע השיעור הקודם של תוספת היוקר.⁵

מדידת ההתייקרות על יסוד מדד מחירים ממוצע, ולא על יסוד המדד של חודש בודד, עשויה לבטל במידה רבה את השפעתן של תנודות מחירים עונתיות — מקריות או מכוונות — על המדידה. מאחר שמדד המחירים הממוצע, לתקופה שבין יולי 1960 ליוני 1961, היה גבוה בשיעור של 5 אחוזים מן המדד אשר לפיו נקבע השיעור הקודם של תוספת היוקר, ביוני 1960, תבעה ההסתדרות את הגדלת שיעור תוספת היוקר — מ־9.7 ל־14.7 אחוזים מהשכר.⁶

¹ כך למשל, נשארה ההכנסה הממוצעת לשכיר בקואופרטיבים להסעת נוסעים כמעט ללא שינוי בשנה זו, למרות העלייה שחלה הן בשכר היסוד והן בשיעור תוספת היוקר. עובדה זו משקפת את ההשפעה על ההכנסה הממוצעת לשכיר, של העברתם של עובדים שכירים, בעלי ותק רב והכנסה גבוהה יחסית, למעמד של חברים בקואופרטיבים. חברי הקואופרטיבים אינם כלולים במניין השכירים.

² לרבות תשלום בעד ימי העדרות, ולהוציא את יתר התשלומים הנלווים.

³ ההסכם זה חל באורח אוטומטי על כל המפעלים שבהם נחתמו הסכמי עבודה קיבוציים.

⁴ ראוי לציין, כי הוסכם שלא לכלול בהסכם החדש את הסעיף המחייב תשלום מוקדם של תוספת יוקר מוגדלת במקרה של התייקרות העולה על 5 אחוזים. במקום זאת "הסכימו הצדדים, שבמקרה של התרחשויות משקיות בלתי רגילות, יידון ביניהם ההסכם על תוספת יוקר מחדש, ויכלול להכניס בו שינויים בהסכמה הודית בלבד".

⁵ לפי ההסכם הקודם הועלתה תוספת היוקר, כאשר חלה עלייה במדד המחירים לצרכן "במספר נקודות אשר ערכן הכספי מהווה 3 אחוזים או יותר מהשכר הממוצע לעובד — 210 ל"י לחודש".

⁶ תוספת היוקר חלה רק על 20 הל"י הראשונות, ליום, או על 500 הל"י הראשונות, לחודש, של שכר היסוד ותוספת המשפחה והוחתק, אך לא על תוספת היוקר.

אף על פי שטרם נחתם ההסכם החדש בדבר תוספת היוקר, שולמה יחד עם משכורת אוגוסט 1961 תוספת יוקר בשיעור של 14.7 אחוזים לכל העובדים בסקטור הציבורי ובסקטור ההסתדרותי, ולאחר מכן — גם לכל יתר השכירים במשק, אשר תנאי שכרם נקבעים על פי הסכמי עבודה קיבוציים, לרבות עובדים במפעלים הקשורים בהתאחדות בעלי התעשייה. השיעור הממוצע של תוספת היוקר ב־1961 היה, איפוא, גבוה ב־4 אחוזים מאשר ב־1960 — 12.2 אחוזים ב־1961 לעומת 8.2 ב־1960¹. תשלום תוספת היוקר חל באורח אוטומטי רק על 85 עד 90 אחוזים מן השכירים במשק, ורק על 90 אחוזים בערך משכרם של אותם שכירים². לכן לא היה בגידול של 4 אחוזים בשיעור הממוצע של תוספת היוקר אלא משום גידול של כ־3.3 אחוזים בלבד בשכר הממוצע.

לוח ט' 5

מדד המחירים והשכר, 1957 עד 1961

השנה	אחוז העלייה במדד המחירים לצרכן, לעומת השנה הקודמת	אחוז העלייה בשכר כתוצאה מתשלום תוספת היוקר
1957	6.5	4.0
1958	3.4	3.3
1959	1.5	1.7
1960	2.2	1.4
1961	6.7	3.6

* של אותם השכירים הנהנים מתשלום תוספת היוקר.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

בשנים 1958 עד 1960 היה שיעור העלייה בשכר כתוצאה מהגדלת שיעור תוספת היוקר דומה לשיעור העלייה במדד המחירים הממוצע באותן השנים (ראה לוח ט' 5). לעומת זאת, בשנים 1957 ו־1961, שבהן חלה עלייה גדולה, יחסית, במדד המחירים הממוצע, לא הגיע שיעור העלייה בשכר כתוצאה מהגדלת שיעור תוספת היוקר אלא ל־50 עד 60 אחוזים משיעור העלייה במדד המחירים הממוצע.

¹ שיעורי תוספת היוקר היו כדלקמן: בינואר עד יוני 1960 — 6.8 אחוזים; ביולי עד דצמבר 1960 — 9.7 אחוזים; בינואר עד יוני 1961 — 9.7 אחוזים; וביולי עד דצמבר 1961 — 14.7 אחוזים.

² ראה הערה 6 בעמ' 125.